

Advies over het voorkomen van vliegend hert in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Adviesnummer:	<u>INBO.A.3554</u>
Auteur(s):	Arno Thomaes
Contact:	Niko Boone (niko.boone@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail van 6 maart 2017
Geadresseerden:	Leefmilieu Brussel Departement Biodiversiteit T.a.v. Ben Van Der Wijden Havenlaan 86C/3000 1000 Brussel bvanderwijden@environnement.brussels

Dr. Maurice Hoffmann
Administrateur-generaal wnd.

Aanleiding

Op een aantal plaatsen in Watermaal-Bosvoorde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest komt vliegend hert voor. Het is echter onduidelijk of de soort ook nog in Ukkel te vinden is.

Vraag

Op welke locaties in Ukkel komt vliegend hert nog voor? Is het mogelijk dat er nog een relict populatie voorkomt ter hoogte van Engeland of Instituut Pasteur?

Toelichting

---

1 Historische verspreiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Tabel 1 geeft een overzicht van de historische vondsten van vliegend hert in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

Tabel 1: Overzicht van de historische vondsten van vliegend hert in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op basis van de INBO databank van het vliegend hert.

Vermelde locatie	Periode gebaseerd op collectiemateriaal en literatuur	Literatuur zonder exacte datum
Ukkel	1942-1960	Mélise (1880) Janssens (1960)
Elsene	1910	Janssens (1960)
Louizalaan (Elsene)		Mélise (1880)
Boondaal (Elsene)	1886-1908	Mélise (1880) Janssens (1960)
Chemin de Boendaal (Elsene?)		Mélise (1880)
Terkamerenbos (Brussel)	1887-1949	
Park Leopold (Brussel)	1933	
Etterbeek	1887	
Nieuwelaan (Etterbeek)	1901	
Watermaal (Watermaal-Bosvoorde)	1872-1912	Janssens (1960)
Bosvoorde station (Watermaal-Bosvoorde)	1945	
Bosvoorde (Watermaal-Bosvoorde)	1880-2017	
Oudergem	1888-1950	Mélise (1880) Janssens (1960)
Rood Klooster (Oudergem)	1880	Janssens (1960)
Sint-Lambrechts-Woluwe	1971	

Verder zijn er waarnemingen die het Zoniënwoud (1911-1989) vermelden zonder een gemeente aan te geven. Een aantal vindplaatsen wordt slechts één keer vermeld in de literatuur of in een collectie. Het gaat in die gevallen mogelijk niet om gevestigde populaties, maar om een dier dat van een naburige populatie komt en zich zelfstandig verplaatst heeft of meegereisd is met lokaal transport. Verder valt op dat er in collecties veel meer dieren zitten van Boondaal, Watermaal, Bosvoorde en Oudergem dan van andere vindplaatsen. Uit Ukkel bevinden zich in de collecties bijvoorbeeld maar drie dieren, respectievelijk verzameld in 1942, 1950 en 1960. Mélise (1880) vermeldt dat de populatie in Ukkel beperkt is tot 'la partie est de la commune'. Ook de mate van detail verschilt bij de waarnemingen. Rood Klooster wordt bijvoorbeeld maar enkele keren expliciet vermeld, maar vermoedelijk komen veel exemplaren die gelabeld zijn als Oudergem in werkelijkheid van de populatie van het Rood Klooster. Uitgezonderd een uniek exemplaar in Sint-Lambrechts-Woluwe en de gekende populatie van Bosvoorde, zijn er geen waarnemingen meer na 1950. Dit doet vermoeden dat alle andere populaties tijdens of kort na de Tweede Wereldoorlog uitstierven. Hiervoor zijn verschillende redenen te bedenken. De plotse stijging in de vraag naar brandhout en de nood aan tijdelijke moestuinen in de stad zijn aannemelijke factoren die het verdwijnen van vliegend hert in dit stedelijk milieu kunnen bepaald hebben. Deze uitsterfgolf sluit aan op het uitsterven van deze soort op andere plaatsen in Vlaams- en Waals-Brabant in diezelfde periode. Vermoedelijk was er voor 1950 dus een kleine(re) populatie aanwezig in Ukkel. In de periode 1950-1990 was er in het BHG wellicht enkel in Bosvoorde nog een populatie aanwezig.

2 Recente verspreiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Zo goed als alle waarnemingen vanaf 1991 komen opnieuw uit Bosvoorde. Verder werden er wel eens individuele dieren gemeld op enige afstand van deze gekende populatie. Zo zijn er waarnemingen uit het Zoniënwoud, Bezemhoek en in de buurt van het Terkamerenbos. Wellicht zijn al deze waarnemingen te verklaren door mannetjes op zoek naar andere populaties voor voortplanting. Mannelijke dieren kunnen enkele kilometers ver vliegen. Ze belanden dan uiteindelijk op een plaats met geschikte habitat waar niet noodzakelijk een populatie aanwezig is. Een andere verklaring is dat er nieuwe of tijdelijke kleine populaties zich aan het vestigen zijn, maar dat de aantallen te klein zijn voor regelmatige waarnemingen. Herhaalde waarnemingen op dezelfde plaats moeten dus goed in de gaten gehouden worden. Het gaat hierbij om het Zoniënwoud, Bezemhoek en Park Tournay-Solvay. Ook zou er volgens plaatselijke natuurliefhebbers uitbreiding zijn naar het noorden van de Bosvoordse populatie. Verder zijn er in het noorden van het BHG twee meldingen. Die zijn wellicht door transport te verklaren.

Op basis van waarnemingen in Vlaanderen mogen we besluiten dat de laatste jaren alle urbane populaties jaarlijks gemeld worden en vaak via diverse kanalen (rechtstreeks naar Arno Thomaes, via de INBO website, via vliegendhert@inbo.be, waarnemingen.be, ...). Zelfs de kleine populatie in Sint-Genesius-Rode in een talud van 50 x 3 m wordt regelmatig gemeld. Het is zeker zo dat vele van deze meldingen afkomstig zijn van natuurliefhebbers die reeds wisten dat er een populatie aanwezig was, maar veel andere meldingen komen van toevallige vondsten. Ook de populatie in Bosvoorde wordt jaarlijks gemeld op waarnemingen.be, bij het Leefmilieu Brussel en af en toe aan het INBO.

3 Recente meldingen uit Ukkel

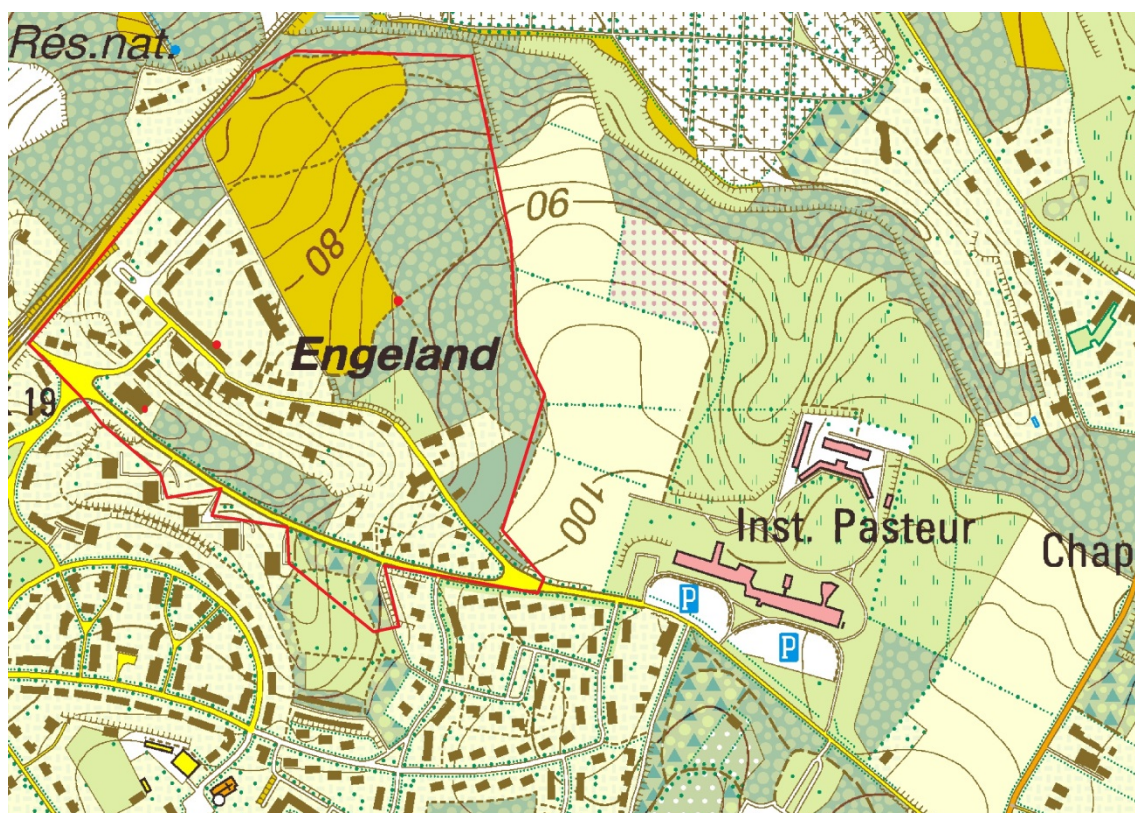
Er is uit de periode 1990-2017 geen enkele gedocumenteerde waarneming van vliegend hert uit Ukkel. Er zijn wel enkele tientallen meldingen in de databank van Leefmilieu Brussel opgenomen, maar die werden niet bewezen via fotomateriaal of ingezamelde exemplaren.

Ook op waarnemingen.be werden twee meldingen ingegeven uit Ukkel, maar ondanks herhaaldelijk aandringen werd geen foto toegevoegd aan de melding. Deze meldingen in Ukkel concentreren zich rond Keyenbempt en Engeland wat dus niet samenvalt met het historisch voorkomen.

Op basis van ervaringen in Vlaanderen mogen we besluiten dat meldingen zonder foto na bevraging van de waarnemer vaak toe te schrijven zijn aan andere kevers waaronder de neushoornkever, klein vliegend hert of junikever. Vooral de opmars van neushoornkever lijkt vaak tot verwarring bij het brede publiek. Na een reportage over het vliegend hert in het VTM journaal, ontvingen we een 40-tal meldingen. Op één uitzondering uit Overijse na, konden allen geklasseerd worden als zekere of vrij waarschijnlijke waarnemingen van een andere soort.

4 Plaatsbezoek in de wijk Engeland

Op 22 juni deden we een plaatsbezoek in de wijk Engeland. We selecteerden een zone op basis van de twee meldingen in waarnemingen.be en één melding uit de databank van Leefmilieu Brussel. Deze zone omvatte de Borreweg, de Engelandstraat en de Gazellelaan ten oosten van de spoorweg, de nieuw aangelegde weg ten noorden van de Borreweg en het natuurgebied Kinsendael-Kriekenput (Figuur 1).

Figuur 1: Onderzocht gebied (rood omlijnd) in de wijk Engeland in Ukkel. De meldingen in waarnemingen.be en de databank van Leefmilieu Brussel zijn aangeduid als rode stippen.

Ondanks het geschikte weer en periode konden we geen vliegend hert waarnemen. Sommige plaatsen hadden wel geschikte habitat. Ook bij eerdere onderzoeken door Roger Cammaerts (persoonlijke mededeling) werd geen vliegend hert vastgesteld in Ukkel. Het lijkt ons daarom onwaarschijnlijk dat vliegend hert hier actueel voorkomt. Indien wel, dan gaat het

wellicht om een recent gevestigde populatie, omdat we de soort niet konden vaststellen op plaatsen die nochtans wel geschikt leken. Natuurlijke vestiging is onwaarschijnlijk gelet op het beperkte kolonisatievermogen van vliegend hert. Rink & Sinch (2007) stelden vast dat de meerderheid van de vrouwtjes minder dan 100 m aflegt terwijl slechts 1% 700 m of meer aflegt. Thomaes (2009) schatte op basis hiervan het kolonisatievermogen van deze kever op 1,3 km op dertig jaar tijd. De populatie van Bosvoorde en Beersel bevinden zich echter op 5 km afstand. Transport, bewust of onbewust, van larven of bevruchte vrouwelijke kevers lijkt dan aannemelijker. We vermoeden dat de meldingen verwarringen zijn met junikever (die we wel konden waarnemen) of neushoornkever.

Gezien het vroege en korte seizoen van het vliegend hert dit jaar, slaagden we er niet in om een tweede excursie te organiseren aan de terreinen van het Instituut Pasteur. Er zijn geen meldingen bekend van deze locatie, maar omdat dit park ontoegankelijk is en er 's avonds wellicht zelden iemand rondloopt voor inventarisatie, kunnen we de aanwezigheid van de soort hier niet uitsluiten.

Conclusie

Het actueel voorkomen van vliegend hert in Ukkel is onwaarschijnlijk omdat:

- De historische populatie van vliegend hert in Ukkel niet samenvalt met de huidige waarnemingen;
- er geen waarnemingen zijn voor Ukkel tussen 1960 en de recente meldingen in de databank van het Leefmilieu Brussel;
- alle recente meldingen gebeurden zonder enig bewijs (foto) terwijl andere urbane populaties in Vlaanderen en Brussel toch bijna jaarlijks gemeld worden met foto en via verschillende onafhankelijke kanalen;
- de soort niet vastgesteld kon worden door INBO of andere waarnemers.

We kunnen het voorkomen van vliegend hert echter niet uitsluiten. Indien de soort wel aanwezig is, gaat het waarschijnlijk om een recente vestiging en wellicht na artificieel transport.

Referenties

Janssens A. (1960). Faune de Belgique : Insectes Coléoptères Lamellicornes. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Brussels.

Mélise L. (1880). Les lucaniens de Belgique. Annales de la Société entomologique de Belgique, 24: 41-54.

Rink M. & Sinch U. (2007). Radio-telemetric monitoring of dispersing stag beetles: implications for conservation. *Journal of Zoology*, 272: 235–243.

Thomaes A. (2009). A protection strategy for the stag beetle (*Lucanus cervus*, (L., 1758), *Lucanidae*) based on habitat requirements and colonisation capacity. *Saproxylic Beetles - their role and diversity in European woodland and tree habitats: Proceedings of the 5th Symposium and Workshop on the Conservation of Saproxylic Beetles*, 149-160.